

Anyaggá vált energia

Gáspár Szilárd

performanszaiban

*„A világhoz emberi módon
csak a testtel
és csak megtestesülve lehet hozzáférni.”
(Erica Fischer-Lichte)*

A performativitás kérdése a művészetben roppant változó és szerteágazó. Elsősorban főként a színházművészethez kötik, de bármilyen emberi cselekvésre értelmezhető.

A képzőművészetben a body art esetében beszélhetünk egyértelműen performatív erővel bíró, eseményszerű cselekvésekről, ahol az emberi test válik médiummá, a művészi üzenet hordozóközegévé és mint eleven test-szobor művészeti eszközökkel megmunkálendő „tárggyá”. A body art (akcióművészet, happening, performansz) a konceptuális művészetnek az a formája, amelyben az emberi test szerepel a művészeti eszközökkel megmunkálendő anyagként. Átveszi a vászon, a márvány vagy bármely más anyag helyét, amelyen eddig a művészek kifejezték mondanivalójukat, így a művész főként saját testét használja a műalkotás médiumának.

A body art előzményei visszanyúlnak az ősrégi tetoválások rítusgyakorlatáig, az ókori egyiptomi művészet mumifikációs gyakorlatáig, a kora keresztény asketák testi sanyargatásai-

nak rítusaiig, a különféle korok vallási misztériumjátékaiig és a különböző testtechnikák és rítusok hagyományaiig egyaránt. Bár Fischer-Lichte lényeges különbséget lát a performansz és a rítusok között, mindkettő esetében egy kiváltságos tér- és idődimenzió megszületését látja. Bár a története messzire visszanyúlik az időben, folyamatosan változott a kor és a társadalmi-művészeti kontextusnak a függvényében.

Több fajtáját lehet megkülönböztetni, többféleképpen lehet megnevezni, tény az, hogy a meghatározások vagy megnevezések között nincs egy jól meghúzható vonal. Ezek az alfajok néha egybefolynak, sok esetben még a szakirodalom sem tud egyértelmű, kielégítő meghatározást adni nekik. Bárhogyan is nézzük, alapvető jellemvonásuk az, hogy kulturális cselekvéssorként, egyfajta demonstrációként jelennek meg. Részei lehetnek fesztiváloknak, tüntetéseknek, tömeges vagy egyéni megmozdulásoknak. Feszegethetik a felöltöttet vagy lemeztelenített test sztereotípiáját, a test határait vagy annak a megsértéseit, a különböző diszciplínák közötti határok átjárhatóságát. Fontos meghatározójuk az időbeliség és a megismételhetetlenség. Éppen ezért a művészettörténeti kutatás szempontjából meghatározók

a fotó- és a videódokumentációi az akcióknak.

Jelen publikációban Gáspár Szilárd kolozsvári képzőművész, performanszművész *Action Wall*, *Boxing Bag* és *Személyes jegy* című alkotásain keresztül példázom a diszciplináris határvonalak fellazulását a művészet és a hivatásos sport esetében, ami a teljesítménysportoló energiája és az érzékeny anyag kapcsolatából hozza létre egyedi performanszait és műalkotásait.

Gáspár Szilárdnak két fő hivatása van: egyrészt hivatásos bokszoló, másrészt pedig hivatásos művész. Munkáiban ez a két tevékenység nem külön szférában él egymás mellett, hanem összefonódnak, organikusan kiegészítve egymást. Így alakul át a hivatásos sport egy performatív művészi gyakorlattá az energia anyaggá való alakítása által. Ezáltal egy olyan életérzésnek a közvetítését vállalja fel, amely túllép a személyes szférán, és a közönség életébe hatol. Performanszaiban a saját testét adja, amely nyomot hagy, amely által megmutatja, felfedi önmagát, és amely médiummá válik, mint a megélt jelenlét kifejeződése, mint egy közvetítő közeg.

Performanszaiban a pillanatnak az eseményszerűsége két médiumban marad fenn: egyrészt a megkeményedett agyagban, amely az ökölcsepások nyomait rögzíti magába, másrészt pedig az esemény fotó- és videódokumentációiban.

Gáspár Szilárd performanszai lényegesen különböznek a hagyományos értelemben vett akcióktól abban az értelemben, hogy munkáiban fontos szempont az artefaktum mint műalkotás hátrahagyása, ezáltal visszakanyarodik a galériák világába.

Ahogy a performansz kezdetein a különböző művészeti ágak közötti határátlépésre, szemléletváltásra való igény sarkallta a művészeket, napjainkban egy visszafordított határátlépésnek lehetünk a tanúi. Gáspár Szilárd alkotásaiban a művészi teljesítmény azon eseményszerűsége történik meg, amely a statikus artefaktumot műalkotásnak deklarálja.

A posztmodern bebizonyította, hogy a tárgyyszerű műalkotás nemcsak artefaktum, de lehet esemény is, magán hordva egy performatív aktus jeleit. Mindez az értelmezési struktúráknak a megváltozását vonja maga után, így médiumspecifikus váltásra készíti mind a művészt, mind a nézőt.

Gáspár Szilárd munkái egy duplán csavaros művészi gesztus által válnak értelmezhetőkké. A hagyományos performanszok interpretálásának és megértésének lehetőségeit kitérítve, amelyek főként csak a közönség jelenlétében és annak bevonásával nyertek igazi értelmet, a performansz gesztusait rögzítő műalkotást is külön értelemmel ruhazza fel.

Mivelhogy eddigi munkásságának nagy része a boksztechnikák integrálása a művészi kifejezésbe az energiaátvitel által, jelen esetben a kreatív és sportoló energia alakul át anyaggá, műalkotássá. Így a végleges műalkotások egy egyszeri, megismételhetetlen akció eredményét tükrözik. Performanszai harci teljesítményként is értelmezhetők, mint harc az anyag ellen vagy mellett, harc önmaga ellen és önmaga felé, harc egy láthatatlan ellenséggel. Egy örökös határfeszítés felvállalása, a tudatalatti energia felszabadítása. Ennek a tudatalatti energiának a kislései láthatók a műalkotásokon: a

gesztusok lendülete, energiája egyedi és megismételhetetlen, de ugyanakkor már a művész védjegyeként felismerhető textúraként kővülnek bele az agyagba.

Az *Action Wall (Akciófal)* című alkotásaiban monumentalitásra törekszik, és azontúl, hogy a performansz terének és idejének kitüntettségére összpontosít, gondosan megszervezi a hátramaradó műalkotás feltételeit. Nagy gondot fordít az anyagok előkészítésére, az agyag minőségére, a falra való felszerelésre.

Míg az akciófal egy statikus felület, addig a *Boxing Bags (Boxzsákok)* című akciósorozatai dinamikusabb performansznak adnak teret. A felfüggesztett agyagból készült zsák azontúl, hogy harc az anyaggal, egy képzeletbeli ellenségként, belső félelmek, frusztrációk megtestesítőjeként is értelmezhető.

A *Személyes nyomok* című munkája egy volt bokszbajnokkal közösen valósult meg. A közönség látszólag egy

bokszbajnokságot tekintett meg, aminek során a küzdők arcai el voltak fedve, és a festékbe mártott bokszesztyű által hagyott nyomok jelölték az akció gesztusait.

Véleményem szerint Gáspár Szilárd performanszait nem a hagyományos értelemben vett performansz-művészet keretein belül kell értelmezni. Egyrészt, mert nem törekszik a közönség bevonására, másrészt mert a performansz időbeliségét, ezáltal efemerségét a hátramaradt műalkotásban örökíti meg. Mindez viszont nem akadályozza annak, hogy a közönség érezze a performansz idejének, terének és gesztusainak egyszeri és megismételhetetlen eseményszerűségét. Azt az eseményt, amelyben a művész az alkotó energiát anyaggá változtatja át, ezáltal felszínre hozva az anyag eseményszerűségét.

Kányádi Iréne
művészettörténész

(Forrás: Korunk 2023/6)